

8.SINIF CÜMLE TÜRLERİ 2021

1. YÜKLEMİN TÜRÜNE GÖRE CÜMLELER:

A) İSİM CÜMLESİ: Yüklemi isim olan cümlelere denir.

- *Ne güzel komşumuzdun sen Fahriye abla
- * Burada vefa yok
- * Hangi gün vardır akşam olmadık.
- *İçinde kaybolup gittiğini sandığı bu kalabalık şehirde bir tek tanıdığı bile yoktu.
- *Üstümüze doğan bir güneşsin sen.
- *En sevdiğim kuş serçedir.
- *Evin manzarası güzeldi.

Not: Bazı isim cümlelerinde ekfiil düşebilir.

- *Bizimkiler çok iyi (dir)
- *Bu yıl ayakkabılar pahalı (imış)

Not: Yüklemi hem isim hem de fiil olarak kullanılabilen (ortak köklü ve sesteş kelimeler)kelimelerin isim mi fiil mi olduğunu anlamak için cümledeki kullanımına bakmak gerekir.

- *Sende ders notları varmış (var imiş) (isim cümlesi)
- *En sonunda varmışsın bir Erzincanlıya (fiil cümlesi)

B) FİİL CÜMLESİ : Yüklemi çekimli bir fiilden kurulu cümlelere fiil cümlesi denir. Fiil cümlelerinde yüklem haber ya da dilek kiplerinden biriyle çekimlenir.

- *Babamın öğütlerini hayatım boyunca aklımda tutacağım.
- *O,durmadan öyküler yazardı.
- *Verdiğimiz sözleri yine tutamadık.
- *Şubatın sonundan martın onundan kork.
- *Havalar gitgide soğuyor.
- Not :Fiilimsilerin yüklem olduğu cümleler isim cümlesidir.
- *Amacım buradan gitmekti. (isim cümlesi)
- *Eski bir tanıdığıydı. (isim cümlesi)

2.ANLAMLARINA GÖRE CÜMLELER:

A) OLUMLU CÜMLE : Yüklemi bildirdiği eylemin yapıldığını, gerçekleştiğini ya da gerçekleşebileceğini belirten cümleler olumludur.

- *O günler çok güzeldi.
- *Hep seni bekledim.
- *Kalbimi çalan buydu.
- *Onu yakından tanıyorum.
- *Yaz tatilini evde geçireceğim.

B) OLUMSUZ CÜMLE: Yüklemi bildirdiği işin gerçekleşmediğini anlatan cümleler olumsuzdur.

Olumlu isim cümlesi yok, değil, ya da sız ekiyle olumsuz yapılır.

- *Kapını çalan ben değildim (olumsuz isim cümlesi)
- *Dışarıda hiç kimse yoktu (olumsuz isim cümlesi)
- *Eve gelmemiş (olumsuz fiil cümlesi)
- *Pastayı ben yemedim(olumsuz fiil cümlesi)

Not: Bir cümlemin yüklemde olumsuzluk bildiren ek ya da sözcük yoksa cümle biçimce olumludur.Bir cümlemin yüklemde olumsuzluk bildiren ek ya da sözcük varsa cümle biçimce olumsuzdur.

- * Yarın size geliyoruz (Biçiminde ve anlamca olumlu)
- *Yarın size gelmiyoruz (Biçiminde ve anlamca olumsuz)

Not: Biçimde olumlu_her cümle, anlamca olumlu olmayabilir.

- * Haydi bu işi yapabilirsen yap (yapamazsın) (Biçimce olumlu, anlamca olumsuz cümle)
- *Gel de bu işin içinden çık (Çıkamazsın) (Biçimce olumlu, anlamca olumsuz)
- * Ne arayanım var ne de soranım (yok) (Biçimce olumlu, anlamca olumsuz)

Not: Bir cümlede olumsuzluk bildiren ek ya da sözcük tekse, o cümle biçimce de anlamca da olumsuzdur. Bir cümlede olumsuzluk bildiren ek ya da sözcük iki tane ise o cümle biçimce olumsuz, anlamca olumludur.

- *Hala yanıma gelmiş değil (gelmemiş) (Biçimce ve anlamca olumsuz cümle)
- *Böyle yapmayın (Biçimce ve anlamca olumsuz cümle)
- *Seni sevmiyor değilim (seviyorum) (Biçimce olumsuz, anlamla olumlu)
- *Hiç param yok değil. (Biçimce olumsuz, anlamla olumlu)

C) SORU CÜMLESİ : Bir duygu veya düşünceyi soru yoluyla açıklayan cümlelere soru cümlesi denir.

Dilimizde soru anlamı soru sıfatıyla, soru zamiriyle, soru zarfıyla veya soru edatıyla sağlanabilir.

- *Dün beni arayan sen miydin? (soru anlamı soru edatıyla sağlanmış.)
 - *Bize ne zaman geleceksin? (soru anlamı soru zarfıyla sağlanmış)
 - *Bana ne aldın? (soru anlamı soru zamiriyle sağlanmış)
 - *Hangi okulda çalışıyorsun? (soru anlamı soru sıfatıyla sağlanmış)
- Soru cümleleri gerçek ve sözde soru cümlesi olmak üzere iki grupta incelenebilir. Gerçek soru cümleleri mutlaka cevap gerektirirken sözde soru cümleleri gerektirmez.
- *Okula neden gelmedin? (Gerçek soru cümlesi)
 - *Dersi anlıyor musunuz? (Gerçek soru cümlesi)
 - *Hiç üzülmez olur muyum? (sözde soru cümlesi)
 - *Şu kitabı bana verir misin? (sözde soru cümlesi)

Not: Yanıt gerektirmese de soru cümlesinin sonuna soru işareti konur.

D) ÜNLEM CÜMLESİ : Özlem, sevinç, heyecan, korku, üzüntü, onaylama... gibi değişik duygular anlatan cümlelere denir.

- *Eyvah, ne yer ne yar kaldı!
- *Neydi o güzellik öyle!
- *Süper bir iş buldum!
- *Vah zavallı çocuk!
- *Öff! Bıktım bu seslerden!

E) EMİR CÜMLESİ: Yüklemi emir kipiyle çekimlenmiş cümlelere emir cümlesi denir. Emir kipinin 1.tekil ve 2. çoğul çekimleri yoktur. Emir kipinin çekimi şöyledir.

(Ben) ---	(biz) ---
(sen) yap	(siz) yapın,
yapınız	
(o) yapsın	(onlar)
yapsınlar	
* Oraya <u>gitme</u>	
*Derse zamanında <u>giriniz</u>	
*Buraya <u>gelsinler</u>	
*Şuraya <u>otur</u>	
*Şu kitabı bana <u>uzat</u>	

F) GEREKLİLİK CÜMLESİ : Yüklemi gereklilik kipiyle (-malı-meli)çekimlenmiş cümlelere gereklilik cümlesi denir. Eylemin yapılması gerektiğini anlatır.

- *Bu sınavı kazanmalısınız.
- *Soruları hızlı çözmelisiniz
- *Şu an orda olmamız gerekir.
- *Bu kitabı Salı günü teslim etmeliyiz.

G) İSTEK CÜMLESİ : Yüklemi istek kipiyle (-e,-a) çekimlenmiş cümlelere denir.

- *Biraz meyve alayım.
- *Kapıyı açık bırakmayasın.
- *Haydi biraz gezelim.

H) ŞART CÜMLESİ: Yan cümlesi dilek - şart kipiyle çekimlenmiş cümlelerdir.

- *Kitabı alırsam okurum
- *Evden çıkabilirsem size de uğrarım.
- * Okursan iyi bir yere gelirsin

3.ÖĞELERİN İN DİZİLİŞİNE GÖRE CÜMLELER:(YÜKLEMİN YERİNE GÖRE)

A) KURALLI CÜMLE : Yüklemi Sonda bulunan cümlelere kurallı (düz) cümle denir.

- *Yarın size geleceğim
- *Şiirin hasını ayak seslerinde tanırım
- *Ne zaman bir köy türküsü duysam şairliğimden utanırım

B) KURALSIZ CÜMLE : Yüklemi sonda bulunmayan cümlelere denir.

- *Ne diyeceksin bu konuyla ilgili
- *Görüyorum seni
- *Size gelemem bu akşam.
- *Güneşi görüyorum iki tepenin arkasından.

C) EKSİLTİLİ CÜMLE : Yüklemi söylenmemiş cümlelere denir.

- *Toprağı taşlı yerden (olacaksın)kızı kardeşli yerden (olacaksın)
- *Kısa bir sessizlik (oluyor) sonra müzik başlıyor.
- *İnsanı mest eden güzelliği ...(var)
- *Az veren candan,çok veren maldan.

4.YAPILARINA GÖRE CÜMLELER:

Cümleler yapılarına göre 3 grupta ayrılır.

- A)Basit cümle
- B)Birleşik cümle
- C)Sıralı cümle
- D)Bağlı cümle

A) BASİT CÜMLE: Tek yüklemi bulunan tek yargı bildiren cümlelerdir.

- *Irmak kenarına çeşme yapılmaz.
- *Seninle bir daha görülmeyeceğim.
- *Halit Ziya Uşaklıgil, Servet-i Fünûn edebiyatının en büyük romancısıdır.
- *Ben çayı çok severim.
- *Onun kadar konuşkan bir adam tanımadım.

B) BİRLEŞİK CÜMLE: Birleşik cümleleri dört grupta incelenir.

1) GİRİŞİK BİRLEŞİK CÜMLE: İçinde fiilimsi (isim fiil, sıfat fiil, zarf fiil)bulunan cümlelere denir. Fiilimsinin yer aldığı bölüme yan cümle asıl yüklem bulundugu bölüme de temel cümle denir. Bir cümlede kaç tane fiilimsi varsa o kadar yan cümle var demektir.

*Evi güzelce temizleyerek, eşyaları yerleştirdik.

*Deveyi yardan uçuran, bir tutam ottur.

2) İÇ İÇE BİRLEŞİK CÜMLE (Kaynaşık Cümle): Bir cümle başka bir cümlenin içinde yer alır ve onun bir ögesi olursa buna iç içe birleşik cümle denir. İç cümle temel cümlenin öznesi, nesnesi ya da başka bir ögesi olabilir.

*Gelirken meyve almayı unutma, demiştim.

*"Ben bir köy çocuğuyum."diyordu yabancı.

3) ŞARTLI BİRLEŞİK CÜMLE: Yan

cümleciği - se,mi ile kurulan ve temel cümlenin gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini koşula (şarta) bağlayan cümledir.

*Görürsem söylerim.

*Çalışmadın mı başarılı olamasın.

*Sen gelirsen ben de gelirim.

4) Kİ'Lİ BİRLEŞİK CÜMLE: Ki bağlacıyla birbirine bağlanan cümlelere denir.

* Benimle konuş ki seni anlayayım.

* Dürüst ol ki insanlar sana güvensin.

* Düzenli çalış ki kazanasın.

C) SIRALI CÜMLE: İçinde birden çok tamamlanmış yargı bulunan cümlelere denir. Sıralı Cümleler 2 grupta incelenir.

1) BAĞIMLI SIRALI CÜMLE : Öğelerinin en az biri ortak olan sıralı cümlelerdir.

* Yaşlı kadın buraya kadar geldi sizi sordu (özne ortak)

* Beni aramış ama bulamamış (özne ve nesne ortak)

* Türkiye de bu kitabı bastırmış satmıştı. (özne DT, N ortak)

* Onu bana beni ona şikayet eder. (yüklem ortak)

2) BAĞIMSIZ SIRALI CÜMLE:

Öğelerinden hiçbirisi ortak olmayan cümlelerdir.

* Evden sessizce çıktık sokakta lambalar yanmıyordu

* Yağmur durmuştu yollar çamurdan görünmüyordu

* O geziyordu ben çalışıyordum

D) BAĞLI CÜMLE: Birden çok cümlelerin türlü anlam ilişkileri içinde bağlaçlarla birbirine bağlanmasından oluşur.

* Çok çalıştı; ama başaramadı.

* Sabahleyin erkenden kalktı ve işe gitti.

* Ona güveniyorum; çünkü yüzümü hiç kara çıkarmadı.